

Yên Định là vùng đất gắn liền với các di tích cổ từ lâu đã được nhiều người nhắc đến bởi bề dày lịch sử và sự phong phú về giá trị văn hóa. Nơi đây có ngôi đền cổ Hồ Bái với tuổi đời gần 2.000 năm, chứa đựng những giá trị văn hóa quý giá, đáng tự hào và hãnh diện của người dân Thanh Hóa.

HỒ BÁI

ĐỀN CỔ GẮN VỚI NGÔI LÀNG nghìn năm tuổi

Trúc Linh

Đền Hồ Bái thuộc làng Hồ Bái, tọa lạc trên đất Trang Chân Bái, phủ Thiệu Thiên (xã Yên Bái, huyện Yên Định, tỉnh Thanh Hóa). Đền là nơi thờ phụng thần Hợp Lang, hoàng tử thứ 11 của vua Hùng.

Hợp Lang vốn là một người có diện mạo khác thường, trí dũng siêu việt. Trong một lần theo dòng sông Mã tìm đến đất Trang Chân Bái ở huyện Yên Định (nay là làng Hồ Bái), sau khi quan sát đất trời, nghiên cứu địa hình, ngài thấy hình sông thế núi nơi đây uyển chuyển với giải đất anh linh khẳng định đây là chốn linh thiêng, bèn cho xây dựng một ngôi đền thờ ở bên sông - chính là đền Hồ Bái

ngày nay và lập làng, kêu gọi dân các nơi đến sinh sống. Công việc xong, Lạc Hầu trở về thủy cung vào ngày 4 tháng Tư. Từ đó trở đi, ngày này trở thành một ngày lễ lớn để người dân nhớ tới công lập làng dựng đền của thần Hợp Lang.

Theo Địa chí xã Yên Bái, tên làng đầu tiên của Hồ Bái là Trang Chân Bái. Đến cuối thế kỷ 16, cái tên Trang Chân Bái vẫn còn trong các văn bản hành chính. Thần Lạc Hầu Hợp Lang được thờ là Thần Hoàng của làng. Nếu nhìn từ trên cao, Cự Mã Giang là Thiên Nhân - mắt trời thì làng Trang Chân Bái chính là con người thiên nhân, đền Hồ Bái là hoàng điểm trong vòng mạc của Thiên Nhân vĩ đại mà tạo

hóa tạo nên. Ba con sông: sông Mã, sông Cầu Chày, sông Chu tạo thành chữ tam, gắn chữ Vương. Cách nhìn ấy đúng với mệnh của Hợp Lang là mệnh thủy, vua miền sông nước. Điều đó lý giải rằng, hơn bốn nghìn năm nay, qua bao thăng trầm biến thiên của lịch sử, linh khí làng Trang Chân Bái cách đây gần năm nghìn năm vẫn nguyên vẹn và làm nên làng Hồ Bái ngày nay.

Hồ Bái là đất trồng cam (cam chanh, cam giấy, cam đường) ngon nổi tiếng, không một địa phương nào ở huyện Yên Định có được.

Đền thờ Lạc Hầu Hợp Lang - Đền Hồ Bái, được Bộ Văn hóa,

*Chúc Mừng
Tâm Mới*

Kiên Nhâm Dần 2022

CỤC THỐNG KÊ TỈNH HUNG YÊN

Địa chỉ: Số 466 đường Nguyễn Văn Linh
Tp. Hưng Yên - Tỉnh Hưng Yên

Điện thoại: 0221.3 863 914 - 3 863 641 * Email: hungyen@gso.gov.vn

Thể thao và Du lịch xếp hạng Di tích lịch sử cấp Quốc gia, ngày 12/8/1993.

Cũng theo sử sách ghi chép lại, liên quan đến đền Hồ Bái, ngoài sự kiện thần Hợp Lang về cho xây dựng đền thì vẫn còn có ba sự kiện lớn quan trọng và ý nghĩa khác.

Sự kiện thứ nhất là Nhị vua Hai Bà Trưng về đền cầu anh linh Vua Hùng, Tổ tiên linh thiêng phù hộ để diệt giặc ngoại xâm bảo vệ bờ cõi. Ngọc phả đền Hồ Bái ghi rằng, năm 40 sau công nguyên, để trả thù cho chồng là Thi Sách, bị tên Thái thú Tô Định giết chết, chúa Trưng Trắc cùng em là Trưng Nhị phất cờ khởi nghĩa ở Mê Linh. Bà Trưng sai sứ thần về đền thờ Lạc Hầu Hợp Lang ở Trang Trăn Bái cầu khẩn mong được Tổ tiên anh linh giúp đỡ. Lời khẩn cầu linh ứng. Nhị Thánh vương cùng nghĩa quân đã đánh tan quân giặc. Nhị Vua Bà về đất Trang Trăn Bái mở hội ăn mừng, khen thưởng úy lạo quân dân trong một tháng, bắt đầu từ mừng 9/2 âm lịch. Lại hạ lệnh cho nhân dân bản Trang Trăn Bái chia làm hai đạo thần tử theo tạo lập hai bên sông để làm hai khu tả hữu án giữ danh giới sông.

Lại hạ mệnh tu sửa Đền thờ chính ở đất đó. Cùng kỳ hương hoả phụ thờ ban cấp tiền công, cho phép được miễn binh lương, phong mỹ tự chữ đẹp là: Thượng đẳng phúc thần lớn cùng đất nước mãi mãi thịnh vượng; Phong đương cảnh thành hoàng hiển hách anh linh tu tể giúp nước; Thượng đẳng phúc thần đại vương. Cho phép hai khu tả hữu

Trang Trăn Bái huyện Yên Định phủ Thiệu Thiên, Châu Hoan làm bãi hộ thần thờ hương hoả.

Sự kiện thứ hai là, năm Trùng Hưng thứ hai, triều Trần Nhân Tông (1286), đất nước vừa đánh tan năm mươi vạn quân giặc Mông Nguyên (1285), lại bị hạn hán khốc liệt kéo dài. Mùa màng thất bát, dân chúng đói kém. Hàng trăm vạn kẻ thù lại đang rình rập tấn công lần nữa.

Vua Trần Nhân Tông lệnh cho các Đình thần trở về chính ngôi Đền thờ thiêng ở Trang Chân Bái làm lễ tế cầu đảo, sau 3 ngày tự nhiên trời giáng xuống cơn mưa lớn. Vua cho là linh thiêng, lệnh truyền cho các cụ già bản Trang Trăn Bái tiến hành làm lễ tạ cầu đảo, ban thưởng thêm tiền để làm việc tế thờ xuân thu hai kỳ bằng tiền công. Tặng phong mỹ tự là: Thượng đẳng phúc thần muôn đời được thờ cúng tới vô cùng vậy. Nhà vua sắc phong thần đền Trang Trăn Bái là Đương cảnh Thành Hoàng hiển hách anh linh, cứu tế rộng khắp, cho phép hai bên tả hữu Trang Trăn Bái huyện Yên Định, phủ Thiệu Thiên, đạo Thanh Hóa phụng thờ y như trước.

Sự kiện thứ ba liên quan đến đền Hồ Bái: Hưởng ứng chiếu Cần vương của vua Hàm Nghi (1988), nhân dân Trang Trăn Bái đã tập hợp đội quân theo Hàm Nghi chống Pháp. Một bộ phận lãnh tụ của cuộc chiến đấu từ Ba Đình (Nga Sơn) về đóng ngay tại đền Hồ Bái. Bọn Pháp đem một trung đội có đầy đủ súng ống về đàn áp. Nhân dân Hồ Bái chiến đấu

rất kiên cường. Bỗng một hôm, ngôi đền bốc cháy dữ dội. Từ cổng Nghinh môn, đền chính, tấm cung, tượng, ngọc phả đều biến thành tro bụi.

Một mặt họ lý giải, ngôi đền thiêng liêng đã bị bọn Pháp làm ô uế phải đốt đi; một mặt họ lý giải nghĩa quân đã đốt đền để giết sạch trung đội lính Pháp. Nhưng chỉ tám năm sau, đến đời vua Thành Thái (1896), nhân dân Hồ Bái đã quyên góp tiền của dựng lại toàn bộ ngôi đền to lớn đẹp đẽ như cũ.

Theo ngọc phả làng Hồ Bái, Hồ Bái có bốn lễ hội chính trong năm. Bốn lễ hội ấy là: Ngày sinh Thánh Hợp Lang, 25/8; Ngày mất của Thánh Hợp Lang, mừng 4/4; Ngày Nhị Vua Bà về ăn mừng chiến thắng, tạ thần, khao dân, mừng 9/2; Ngày làm lễ khánh tiết 13/11 (tất cả đều tính theo ngày âm lịch).

Hiện nay, hàng năm, làng Hồ Bái chỉ tập trung làm một Lễ hội chính là ngày mừng 9/2, ngày Nhị Vua Bà về tạ thần Hợp Lang, khao dân mừng chiến thắng. Trong Lễ hội tổ chức nhiều trò vui chơi ca hát, ôn truyền thống. Đặc biệt, cuộc thi làm bánh lá có từ lâu đời vẫn được đều đặn tổ chức, trở thành chương trình hấp dẫn thu hút đông đảo người dân tham gia. Bánh lá răng bừa nổi tiếng Yên Định, Thanh Hóa, chính là bắt nguồn từ Hồ Bái. Lễ hội là một truyền thống văn hóa đẹp được gìn giữ gần hai nghìn năm nay, vì vậy, với người dân Thanh Hóa, ngôi làng và đền cổ Hồ Bái mãi là mảnh đất thiêng, là nơi chứa đựng những giá trị văn hóa quý giá lâu bền đáng tự hào và hãnh diện./.

CỤC THỐNG KÊ TỈNH THÁI BÌNH

Địa chỉ: Số 80 - Lý Thường Kiệt - Phường Lê Hồng Phong

TP. Thái Bình - Tỉnh Thái Bình

Điện thoại: 0227.3 743 987 - 3 731 920 * Email: thaibinh@gso.gov.vn

Xuân
Nhâm Dần 2022

Chúc Mừng
Năm Mới

